

La venda ambulants no autoritzada als carrers de Barcelona. Límits i potencialitats de la intervenció social

Unauthorized street sales on the streets of Barcelona. Limits and potentialities of the social intervention

Albert Sales Campos¹ i Tatiana Guerrero Muñoz²

Resum

A partir de la problemàtica de la modalitat de venda popularment anomenada “top manta”, l'Ajuntament de Barcelona va posar en marxa, l'estiu del 2015, un paquet de mesures socials dirigides a lluitar contra l'exclusió administrativa que viuen la majoria dels venedors i venedores.

En aquest article es presenta la diagnosi prèvia al disseny de les actuacions, es descriuen els projectes iniciats i es plantegen les dificultats i els aprenentatges d'un procés que ja fa prop de dos anys que està en funcionament.

Fer explícites les limitacions de la intervenció social en situacions d'exclusió administrativa evidencia el carreró sense sortida de la gestió global dels moviments migratoris. Ser conscients d'aquestes limitacions fa encara més imprescindible cercar les esclatxes que permetin a les persones que han arribat i que seguiran arribant a les ciutats europees trencar amb les fronteres quotidianes.

Paraules clau: Venda ambulants, top manta, immigració, espai públic, intervenció social.

Per citar l'article: SALES CAMPOS, Albert i GUERRERO MUÑOZ, Tatiana. La venda ambulants no autoritzada als carrers de Barcelona. Límits i potencialitats de la intervenció social. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, agost 2017, n. 211, pàgines 175-189. ISSN 0212-7210.

¹ Polítolleg i sociòleg. Professor associat al Departament de Ciències Polítiques i Socials de la Universitat Pompeu Fabra.

² Assessora en matèria de venda ambulants no autoritzada, de l'Ajuntament de Barcelona.

Abstract

The problematization of street sales popularly called “top manta” lead the City Council of Barcelona to launch in summer 2015 a package of social measures aimed at fighting against the administrative exclusion that most sellers experience.

This article presents the diagnosis prior to the design of the actions, describes the projects initiated as well as the difficulties and learnings of a process that started about 2 years ago.

To explicitation of social intervention limitations in situations of administrative exclusion shows the dead end of the global management of migratory movements. To be aware of these limitations implies the need to look for the cracks that allowed people who arrived and will continue to come to European cities to break with everyday frontiers.

Key words: Street sales, top manta, immigration, public space, social intervention.

1. Introducció

Segons Robert Neuwirth (2011: 56-63), al voltant de 1.800 milions de persones treballen en l'economia informal, generant més de 10 bilions de dòlars anuals. En els últims 10 anys, aquesta economia informal als països turístics d'Europa, principalment durant l'època d'estiu, ha ressorgit prenent diverses formes, entre les quals destaca el fenomen popularment conegut com el *top manta*.

Per a David Harvey (2008), l'espai públic ideal és un espai de conflicte permanent, on es generen solucions de manera contínua per donar pas a noves tensions. És evident que la vida a la ciutat està marcada per l'atzar i per forces que tenen poc a veure amb les idees preconcebudes o amb el disseny de planificadors públics. Les esclatxes produïdes per les “irregularitats”, per les activitats humanes sorgides de les tensions, poden acabar produint noves solucions a vells problemes, noves relacions de veïnatge, noves identitats i apropiacions d'un espai públic en constant disputa.

En un món urbà immers en intensos processos de transformació i on la globalització ha fet dominant el guió d'un urbanisme neoliberal, l'espai públic pateix fortes pressions mercantilitzadores però es resisteix a ser dominat. Mentre la ideologia hegemònica imposa considerar la ciutat com una màquina de creixement econòmic de generació de beneficis, les experiències quotidianes mantenen el pols als poders eco-

nòmics mantenint espais de reapropiació i de resistència. En paraules de Saskia Sassen (2014), "la ciutat és el lloc on els desposseïts encara poden fer política".

Als marges, sorgeixen mecanismes de subsistència informals i expressions socials i culturals que busquen sobreviure a la ciutat neoliberal, activitats sovint oposades a les dominants que es concreten mitjançant noves accions individuals i també col·lectives on grups socials vulnerables s'organitzen en l'intent de sobreviure i de cobrir les seves necessitats (STAVRIDES, 2016).

La venda ambulants irregular és una d'aquestes estratègies de subsistència que es fa visible a l'espai públic i que respon a l'estímul del turisme i a la necessitat d'ingressos estables de col·lectius exclosos permanentment de l'activitat laboral regular. La gran aflluència de turistes i les dificultats que es troben bona part de les persones estrangeres residents a Catalunya per obtenir permisos de residència i de treball han fet molt atractiva aquesta venda en els municipis costaners del país, malgrat que es tracti d'una activitat il·legal penada per la llei i perseguida pels diferents cossos policials.

A Barcelona les recents dinàmiques d'ocupació de l'espai públic per part de venedors ambulants irregulars ens alerten sobre un problema estructural d'àmbit econòmic i social, que creix i es consolida per la combinació de factors geopolítics, econòmics i socials. Els fluxos migratoris alimentats per dinàmiques d'expulsió de les persones del seu hàbitat i de trencament amb les seves arrels familiars i culturals, l'estigmatització i la criminalització de les persones migrades, l'exclusió social i administrativa, i la lluita salvatge per un espai públic cada cop més valuós i rendible, fan de la venda ambulants irregular un problema polièdric i polèmic.

L'estiu del 2015, la venda ambulants irregular va adquirir especial rellevància mediàtica amb un intens debat públic i polític a Barcelona. En el període del maig del 2015 al juliol del 2016 es van recollir i analitzar més de 242 notícies de premsa escrita encapçalades pels següents mitjans: *La Vanguardia*, *El Periódico*, *El Punt Avui*, *Ara*, *El País*, *El Mundo*, *ABC*, *La Razón*, *20 minutos*, *Expansión*, *Catalunya Plural*, *Vilaweb*, *Crític*, *La Directa*, *El Singular.cat*, *E-Notícies*, *El Temps*, *El Triangle* i *Carrer*. Els mateixos mitjans havien publicat només 58 articles sobre la temàtica al llarg de tot el mandat municipal anterior.

L'enfocament i el contingut de les notícies va contribuir a generar un estat d'opinió hostil amb els venedors ambulants irregulars vinculant l'activitat a un lèxic clarament negatiu (*il·legalitat*, *violència*, *invasió*, *allau...*) i menystenint la veu dels mateixos venedors malgrat ser els protagonistes de la informació. La pressió informativa va contribuir decisivament a una escalada de tensió contra la venda irregular que obviava la ineficàcia de prop d'una dècada d'enfocament exclusivament policial.

La venda ambulants irregular és una d'aquestes estratègies de subsistència que es fa visible a l'espai públic i que respon a l'estímul del turisme i a la necessitat d'ingressos estables de col·lectius exclosos permanentment de l'activitat laboral regular

Aquesta situació va motivar l'Ajuntament de Barcelona a plantejar públicament la seva voluntat d'incidir en les causes socials i econòmiques del fenomen iniciant actuacions concretes contra la vulnerabilitat social que pateix una part important de les persones que exerceixen aquesta activitat.

En els següents paràgrafs es presenten les dades que van orientar la diagnosi de la situació durant l'estiu del 2015, s'exposen les actuacions emmarcades en l'"Estratègia d'inclusió per a persones que exerceixen la venda irregular als carrers de Barcelona" presentada el mes de novembre del 2015, i es fa balanç de les potencialitats i de les limitacions de l'abordatge social del fenomen del *top manta* per part de l'administració local.

2. Les diferents realitats de la venda ambulat irregular a Barcelona

La diagnosi més profunda i objectiva de la situació es desprèn de les intervencions realitzades pel Servei de Gestió de Conflictes (SGC) de l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona, realitzades en diferents moments de la primavera i l'estiu del 2015.³

Entre el 2 de febrer i el 23 de març del 2015 es va dur a terme una primera intervenció en 5 districtes de la ciutat, amb la intenció de cobrir tots els punts de venda coneguts per la Guàrdia Urbana i altres serveis municipals.⁴ Es van detectar 349 persones venent irregularment souvenirs, llaunes de beguda i productes d'imitació i falsificats, i es va establir contacte amb 213 persones dedicades a la venda (206 homes i 7 dones), de les quals 81 venien souvenirs; 59, llaunes, i 73, productes d'imitació i falsificats. També es van realitzar contactes amb 70 establiments comercials per recollir les valoracions d'impacte expressades per comerciants i botiguers.

³ El Servei de Gestió de Conflictes (SGC) és un servei social d'actuació a l'espai públic que complementa la xarxa de serveis socials que intervé a Barcelona desenvolupant accions en escenaris on s'ha detectat un greu conflicte de natura social i origen multifactorial, on s'ha comprovat inviable l'acció dels serveis estàndards. El coneixement sistematitzat pel servei en les seves intervencions permet dissenyar propostes d'actuació a partir del treball conjunt amb altres serveis o recursos (Serveis a les Persones, Serveis de Territori, Serveis Socials Bàsics i Especialitzats, Cossos Policials, Professionals de Salut i Toxicomanies, Serveis d'Educació, etc.).

⁴ Ciutat Vella: la Rambla, plaça Reial, Portal de l'Àngel, plaça de la Catedral, plaça del Portal de la Pau, moll Drassanes, rambla del Mar, plaça de l'Odissea, passeig Ítaca, plaça Ictineu, passeig Colom, Palau de Mar (moll del Dipòsit), plaça Pau Vila, passeig del Born, parc de la Ciutadella i carrer Trelawny.

Eixample: plaça Catalunya, passeig de Gràcia, entorns de la Fira del Bellcaire i entorns del temple de la Sagrada Família.

Sants-Montjuïc: fonts de Montjuïc, mirador de l'Alcalde i barri del Poble Sec (avinguda Paral·lel, entre el carrer Nou de la Rambla i la plaça Ocellets).

Gràcia: parc Güell i les places de la Vila de Gràcia (Sol, Revolució, Virreina i Diamant).

Sant Martí: zona d'oci nocturn del Poblenou (carrer Almogàvers i entorns).

Entre el 13 d'abril i el 30 de maig del 2015, es va dur a terme una segona intervenció als voltants de la Fira de Bellcaire en els seus horaris d'obertura. Es van detectar fins a 125 persones dedicades a la venda ambulants irregular i es va contactar amb 33 d'elles (31 homes i 2 dones).

Els dies 28, 29 i 30 d'agost del 2015 es va dur a terme una tercera intervenció en tres punts amb forta afluència de venedors ambulants irregulars: l'intercanviador de l'estació de metro de Plaça Catalunya (zona d'accés de la Rambla i el carrer Pelai), al Portal de la Pau, al Moll de les Drassanes i voltants del monument a Colom i Palau de Mar (plaça Pau Vila). Es va contactar amb 12 persones, 4 d'elles referents significatius del col·lectiu de venedors d'origen africà.

2.1. Diagnosi de perfil i necessitats de les persones que es dediquen a la venda ambulants irregular a Barcelona

Malgrat que l'interès mediàtic s'ha centrat en els darrers dos anys en la venda anomenada *top manta*, realitzada majoritàriament per persones d'origen senegalès, la realitat de la venda ambulants irregular és més àmplia i gairebé sempre està associada a projectes migratoris i a estratègies individuals de supervivència davant de l'exclusió del mercat laboral i situacions d'exclusió administrativa. D'acord amb les prospeccions del Servei de Gestió de Conflictes de l'Ajuntament de Barcelona, podem diferenciar tres grans estratègies d'obtenció d'ingressos a través de la venda irregular al carrer protagonitzades per persones amb diferents perfils. El treball de camp realitzat durant 2015 va permetre contactar persones d'origen indoasiàtic que venien souvenirs en zones turístiques; persones d'origen indoasiàtic que venien llaunes de beguda en zones d'oci nocturn; persones que venien articles recuperats de les escombraries al voltant de la fira de Bellcaire; i persones d'origen africà que venien productes d'imitació i falsificats.

Les persones que venen souvenirs en zones turístiques són majoritàriament d'origen pakistanès (65%), però hi ha persones de Bangladesh, l'Índia, la Xina, l'Afganistan i el Marroc. La majoria són homes. El 73% dels venedors manifestaven trobar-se en situació irregular sense tenir una perspectiva a curt/mig termini de poder iniciar processos de regularització. En el cas dels venedors d'origen pakistanès, el percentatge s'incrementa fins al 82%. El 80% de les persones contactades residia a la ciutat de Barcelona i el 32% es concentra a Ciutat Vella. El 35% havien tingut contacte amb els Serveis Socials en algun moment de la seva estada. El 40% afirmaven tenir familiars a càrrec seu, i el 80% deien que enviaven periòdicament diners al país d'origen.

Les persones que venien llaunes de beguda a les zones d'oci nocturn eren majoritàriament d'origen pakistanès (68%). També

es va contactar amb persones de l'Índia i de l'Afganistan. El 86% es trobaven en situació irregular i sense perspectives de poder iniciar processos de regularització. El 15% manifestava haver tingut contacte amb els Serveis Socials. El 86% residia a la ciutat de Barcelona i el 40% expressava que vivia en pisos compartits a Ciutat Vella. El 41% deia tenir familiars a càrrec seu i el 90% realitzava enviaments de diners regularment al país d'origen.

Les persones que venien objectes recuperats de les escombraries als voltants de la Fira de Bellcaire eren majoritàriament d'origen marroquí (el 80%) però també hi havia venedors procedents de Guinea Conakry, la Costa d'Ivori, Nigèria, de Síria, de l'Equador i algunes persones de nacionalitat espanyoles.⁵ El 63% expressaven haver tingut algun contacte amb els Serveis Socials. Alguns afirmen cobrar prestacions com RMI, RAI o PNC. El 59% afirmaven viure a la ciutat de Barcelona i el 35% en altres municipis de l'àrea metropolitana.

Finalment, de les persones que venien productes d'imitació i falsificats en la modalitat de venda popularment anomenada *top manta*, es va identificar que el 95% eren d'origen senegalès i que el 5% restant provenien de Gàmbia, Guinea Bissau, Guinea Conakry i el Marroc. El 35% tenien entre 18 i 30 anys d'edat i el 37% entre 30 i 45. El 66% dels venedors amb els quals es va contactar afirmaven trobar-se en situació d'irregularitat administrativa sense perspectives de regularització. El 52% expressava haver tingut contacte amb els Serveis Socials de la ciutat en algun moment. El 84% residien a Barcelona, el 39% al districte de Sant Martí i el 26% a Ciutat Vella, i el 94% dels residents a la ciutat afirmaven estar empadronats. El 38% afirmaven enviar diners periòdicament al seu país d'origen per mantenir la família.

2.2. Dinàmiques de l'activitat coneguda com a *top manta*

Com s'exposava en els primers paràgrafs, diversos factors van portar l'Ajuntament a centrar l'atenció en la modalitat popularment coneguda com a *top manta*. Els estius del 2014 i el 2015, la concentració del comerç *top manta* a Ciutat Vella, en carrers de l'Eixample i al passeig de Gràcia juntament amb l'aparició, cada vegada més acusada, de roba i calçat falsificats, ha provocat un augment de les tensions entre els comerciants i els venedors ambulants irregulars. En algunes de les zones de venda també es van registrar problemes de convivència amb els vianants atesa la sobreocupació de la via pública que representa la seva presència en alguns carrers.

Segons el treball de camp realitzat pel SGC, bona part de les persones que es dediquen a la venda irregular al carrer van

⁵ El Servei de Gestió de Conflictes, encarregat del treball de diagnosi, no va registrar el nombre de persones de cada nacionalitat.

arribar a l'Estat espanyol entre el 2008 i el 2011. Les converses mantingudes per l'autor i l'autora amb els venedors d'origen africà durant l'estiu i la tardor del 2015 conviden a fer la hipòtesi que fins l'any 2010, tot i no disposar de permisos de residència i de treball, els joves africans que arribaven a la ciutat tenien un "coixí" de rebuda format per altres joves senegalesos amb ocupació i papers i capacitat de donar-los suport a l'hora de buscar-se la vida. En els darrers anys, aquest "coixí" s'ha debilitat substancialment atesa la crisi econòmica. Les sortides de supervivència pels nouvinguts i pels que eren a Catalunya (en una situació millor o pitjor) passa per la recollida de ferralla, el *top manta* o altres activitats irregulars.

En la majoria dels casos l'accés a territori espanyol es va realitzar en pastera, provinent del Senegal, amb destinació a les illes Canàries. La duració del viatge descrit oscil·la entre 7 i 10 dies, amb un cost individual de fins a 1.000 €. Segons van explicar, després de ser atesos per les autoritats locals i la Creu Roja, se'ls van pagar bitllets d'avió o ferri cap a la Península, principalment Madrid o Barcelona (l'elecció de la destinació depenia de la presència al territori d'algun conegut o familiar). De manera minoritària, van narrar l'arribada al territori amb visat i viatjant en avió.

El 47% dels venedors feia més de 5 anys que viuen a la ciutat. El 21% dels homes senegalesos contactats es dedicaven a la recuperació de ferralla i la venda ambulants irregulars els va servir per deixar aquesta activitat. L'11% van utilitzar-la com a activitat refugi després de quedar fora del mercat laboral regulat. Aquest vincle tan feble amb el mercat laboral complica la possibilitat d'aconseguir permisos de treball i de residència i d'incorporar-se a una activitat laboral. Malgrat això, la major part de les persones entrevistades tenen com a projecte personal iniciar un procés de regularització i expressen que el problema més greu al qual s'enfronten és la demostració dels tres anys de residència a través de l'empadronament. Descriuen intents frustrats d'iniciar processos contractant assessorament d'advocats amb despeses que van dels 1.000 als 3.000 euros.

Tots els venedors entrevistats menys un expressaren que l'objectiu final de regularitzar la seva situació era abandonar l'activitat i cercar feina al mercat regulat. El 73% de les persones van manifestar estar en situació de recerca activa de feina, mantenint l'activitat de venda com a estratègia de subsistència temporal. Fins el 7% va verbalitzar la voluntat d'iniciar processos migratoris fora del país per tal de millorar la seva situació social i laboral. Només el 27% va expressar que no abandonaria l'activitat de venda ambulants no regulada.

Respecte a la dinàmica de l'activitat comercial, el SGC va recollir dels venedors que el producte s'obtenia en comerços majoristes de diversos punts de l'àrea metropolitana i que no existia una estructura jeràrquica de control de la distribució o d'explotació dels venedors. Els venedors sí que van manifes-

El 47% dels venedors feia més de 5 anys que viuen a la ciutat. El 21% dels homes senegalesos contactats es dedicaven a la recuperació de ferralla i la venda ambulants irregulars els va servir per deixar aquesta activitat. L'11% van utilitzar-la com a activitat refugi després de quedar fora del mercat laboral regulat

tar que s'organitzaven al territori per informar-se de la presència dels cossos policials i per establir mecanismes de suport mutu, i que existien xarxes d'amistat i confiança personal entre molts d'ells establertes a partir de l'arribada a la ciutat.

En relació amb l'accés i la vinculació del col·lectiu amb els serveis i recursos municipals, només el 9% dels venedors van expressar haver-se dirigit a un centre de Serveis Socials. En general la informació de què disposaven sobre aquests serveis o sobre els processos de regularització provenia de xarxes informals i ells mateixos asseguraven que corrien molts rumors i que solien ser víctimes d'estafes i enganys com la compra/venda de contractes laborals falsos.

3. Paquet de mesures socials

Des que aquesta problemàtica va entrar amb força a l'agenda mediàtica de la ciutat, l'Ajuntament de Barcelona ha sostingut que la venda irregular a l'espai públic és un problema global amb presència a totes les ciutats amb projecció internacional i aflluència massiva de turisme. En aquestes ciutats, múltiples actors conviuen buscant treure profit econòmic d'aquest turisme, ja sigui a través d'estratègies ajustades a la legalitat, ja sigui amb estratègies pròpies de l'economia submergida. La venda als carrers d'articles fortament vinculats al mercat generat pels turistes és una via de subsistència explotada per persones en situacions de vulnerabilitat social a totes aquestes ciutats. A Catalunya més d'una quarantena de municipis de la costa comparteixen la presència de venedors ambulants no autoritzats de forma molt visible. Roses, Sitges, Castelldefels, el Vendrell o l'Escala en són exemples paradigmàtics.

La gestió local de la problemàtica se centra habitualment en el control policial de l'ús de l'espai públic tot i que els mateixos cossos de seguretat assumeixen que les actuacions de persecució de l'activitat solen suposar una alta dedicació d'efectius i no canvien les causes estructurals del problema.

La revisió de les experiències internacionals sobre la venda ambulat en grans ciutats permet concloure que els punts de partida del fenomen i les problemàtiques i estratègies que genera són ben diverses. D'una banda, els models més inclusius i sostenibles es donen en països empobrits. Són freqüents les estratègies de regularització total o parcial de la venda, o de constitució de mercats de productes falsificats o d'imitació. En algunes ciutats nord-americanes i canadenques, entre les quals destaca Vancouver, existeixen experiències de creació de mercats en els quals els venedors poden desenvolupar la seva activitat substituint les falsificacions de roba per productes legals. No hi ha però cap experiència d'erradicació de la venda ambulat irregular des de les polítiques locals.

La venda ambulants irregular en general i el fenomen anomenat *top manta* en particular posen de manifest conflictes que transcendeixen l'àmbit local però que es manifesten de manera molt concreta a l'espai públic. Partint d'aquesta premissa, l'Ajuntament de Barcelona posa en marxa un pla d'actuació en dos àmbits: el de la gestió de l'espai públic, i el de la lluita contra l'exclusió administrativa.

En l'àmbit de la gestió de l'espai públic, l'estiu del 2015 es va aprovar un nou protocol per modular l'actuació policial. Aquest protocol fixava, per primera vegada, la proporcionalitat aplicable a la relació entre els agents de la Guàrdia Urbana i els venedors irregulars.

A partir de setembre del 2015, es van contractar 4 tècnics d'espai públic, que treballen en 12 punts de la ciutat per fer un diagnòstic i actualitzar la informació disponible a partir dels estudis previs realitzats pel SGC, per analitzar la convivència al territori; per identificar possibilitats de treball en xarxa amb teixit comercial i amb el veïnat, i per tenir un contacte intensiu i de proximitat amb venedors i interlocutors del col·lectiu. Aquests tècnics treballen en coordinació i contacte amb la resta de serveis municipals derivant demandes o situacions individuals de vulnerabilitat als serveis corresponents.

Durant els primers mesos de tensió i de forta presència mediàtica de la problemàtica, van sorgir propostes de regularització de l'activitat en espais controlats que van topar amb el rebuig d'altres grups i col·lectius de venedors ambulants regulars que identificaven un greuge comparatiu en el fet de proporcionar espais a una activitat fora de la legalitat enmig de la saturació comercial de la via pública de la ciutat i la constant demanda d'espais per realitzar activitats.

En l'àmbit de la lluita contra l'exclusió administrativa, s'han revisat els circuits d'empadronament per persones sense documentació i els nusos amb què es troben les persones que es volen empadronar a Barcelona però tenen dificultats per demostrar un domicili a la ciutat. Malgrat que el punt de sortida és comparativament millor que la resta de ciutats de l'Estat, s'ha volgut garantir que tots els habitants de la ciutat tinguin la possibilitat de formar part del padró, ja que el padró permet l'accés als serveis sanitaris i té efectes demostratius a l'hora d'iniciar processos de regularització per arrelament.

Per poder facilitar l'acompanyament en els processos de regularització dels venedors en situació d'exclusió administrativa es va reforçar l'Oficina del Pla d'Assentaments Irregulars (OPAI) tot i sabent que la majoria dels venedors irregulars no viuen en assentaments. Per la seva trajectòria de suport a persones residents en assentament és el dispositiu municipal més àgil a hores d'ara per fer aquesta funció i té establerts canals de comunicació fluids amb la Delegació del Govern. Quant a drets bàsics, s'ha garantit l'atenció mèdica a tots els centres mèdics de la ciutat.

Per facilitar l'accés al mercat laboral, s'han obert vies per oferir oportunitats laborals a més de 70 venedors i venedores irregulars. Els treballs per establir aquests canals han portat a adaptar les eines per a l'ocupació pensades per altres col·lectius a la complexitat de les persones en una situació administrativa irregular. Per facilitar els processos de regularització a través de contracte de treball, l'Ajuntament de Barcelona ha posat en marxa plans de formació i treball de 12 mesos (temps mínim de contracte laboral requerit per iniciar-la). Es tracta d'una mesura pionera a l'Estat espanyol i que ha sorgit de la cooperació entre els Serveis Socials i Barcelona Activa (l'agència d'ocupació municipal).

A juliol del 2017, 53 persones estan actives en plans d'ocupació específics desenvolupant activitats laborals i professionals en institucions públiques i privades. A Mercabarna es va realitzar un projecte de formació i treball per capacitar professionalment 11 persones com a peixateres. En els mateixos Serveis Socials s'han incorporat 13 persones procedents de la venda irregular per realitzar tasques de mediació i traducció. Al districte de Sant Martí, 15 persones han treballat com a tècniques d'espai públic. 15 persones han estat treballant en la rehabilitació d'escoles públiques.

Un altre dels projectes de regularització oberts fins ara ha estat la cooperativa de venda i comerç que actualment té 15 socis cooperativistes. Fer realitat aquesta proposta suposa experimentar noves formes d'intervenció social que passen per la promoció de l'autoorganització i pel vincle amb l'economia social i solidària.

4. Dificultats i aprenentatges

Si bé els venedors ambulants irregulars no presenten una acumulació de factors d'exclusió social que els empenyi a ser atesos pels Serveis Socials, les problemàtiques derivades de l'exclusió administrativa els posa constantment en situació de risc. La baixa freqüència amb què recorren als Serveis Socials té a veure amb les seves característiques personals i amb les baixes expectatives respecte al suport que poden rebre. Majoritàriament, els venedors són homes joves, amb bon estat de salut i amb un projecte migratori orientat a l'obtenció de recursos econòmics per destinar a les remeses a la família en el país d'origen. Els seus ingressos els permeten cobrir les necessitats bàsiques sense necessitat de suport institucional i quan es veuen afectats per contingències com accidents o malalties recorren a la solidaritat i al suport mutu.

En aquest context, la falta de permisos de treball i de residència constitueixen el principal factor de risc d'exclusió que pateixen i l'impediment més important a l'hora d'aconseguir un modus vivendi estable, segur i que no suposi l'acumulació

La baixa freqüència amb què recorren als Serveis Socials té a veure amb les seves característiques personals i amb les baixes expectatives respecte al suport que poden rebre

d'obstacles per sortir de l'exclusió administrativa. Atès que el sistema de control migratori espanyol redueix les persones immigrants a l'estatus de mà d'obra, l'exercici de drets socials per part de les persones estrangeres està condicionat a la seva relació amb el mercat laboral (DE GIORGI, 2012), el vincle amb l'ocupació esdevé de vital importància per a qualsevol estratègia d'intervenció social.

Les sortides laborals creades a través dels plans de formació i treball o a través d'altres projectes que s'han exposat en l'epígraf anterior poden ser vistes com una finalitat en si mateixes, però les característiques del col·lectiu les converteixen en instruments per sortir de l'exclusió administrativa permanent i obrir les opcions per construir un projecte de vida en el país d'acollida.

4.1. Els processos de regularització

A partir de setembre de 2015, els Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona van iniciar les valoracions de vulnerabilitat de les persones dedicades a la venda ambulants irregulars amb les quals es van iniciar contactes a través dels tècnics i tècniques d'espai públic. A les persones en situacions de vulnerabilitat habitacional o de problemes de cobertura de les necessitats bàsiques se les adreçava als diferents serveis disponibles a la ciutat. Com s'ha argumentat abans, la majoria de persones dedicades a la venda ambulants irregulars no trobaven dificultats per procurar-se un sostre o l'alimentació i el seu principal problema era la situació administrativa irregular.

Combatre les vulnerabilitats socials derivades de l'exclusió administrativa i obrir oportunitats laborals per persones sense permís de treball comporta iniciar processos de regularització pels quals cal demostrar tres anys d'empadronament, acreditar la inexistència d'antecedents penals al país d'origen, demostrar no tenir antecedents policials a l'Estat espanyol, tramitar un informe d'arrelament social (per al qual cal presentar històrics d'empadronament, certificat de llengües oficials, cursos de formació, contracte de treball, etc.), i presentar un contracte de treball d'un període d'un any a jornada completa amb un salari determinat. La regularització, per tant, es pot veure fàcilment truncada.

Molts venedors no s'han arribat a empadronar mai per desconeixement o per dificultats burocràtiques. En molts casos, el fet de no haver disposat d'un contracte d'arrendament d'habitatge al seu nom, o de no poder demostrar documentalment la residència a la ciutat ha impedit l'empadronament. Per facilitar la inscripció al padró municipal d'habitants de les persones sense documentació i/o sense domicili fix, l'Ajuntament de Barcelona va crear l'any 2016 l'empadronament amb comprovació de domicili. Aquesta modalitat consisteix en el desplaçament d'un funcionari municipal al domicili de la persona

que s'empadrona per donar fe de la seva residència. Malgrat aquesta mesura, moltes persones que porten anys a la ciutat no presenten els tres anys d'empadronament en territori espanyol per fer efectiu el procés de regularització.

A l'hora d'aconseguir el certificat d'antecedents penals, els ciutadans estrangers s'han d'adreçar al consolat o a l'ambaixada del seu país d'origen. En molts casos, no és possible fer els tràmits a través del cos diplomàtic, i les persones que inicien el procés de regularització han de demanar a familiars o amics que els facin al país d'origen. Aconseguir el certificat d'antecedents penals acaba depenent de la capacitat econòmica de la família, de la distància de la residència familiar a la capital, de la xarxa de suport social i familiar que la persona mantingui amb el seu país d'origen, del nivell formatiu de qui realitza les gestions... A aquestes dificultats s'hi afegeix el preu de les taxes. Si no s'ha de repetir cap tràmit i la documentació és acceptada per part de la Delegació del Govern en primera instància, els costos suposen al voltant de 400 euros per persona. Per aconseguir el certificat cal tenir el passaport en vigor. En cas de no tenir-lo, la persona sol·licitant afegeix una gestió prèvia que pot resultar lenta i econòmicament costosa.

Un cop iniciat l'expedient de regularització, la Delegació del Govern retorna la resolució desfavorable en cas que la persona tingui antecedents policials. Des que la Delegació del Govern obre l'expedient de regularització es disposa d'un mes i mig per finalitzar la tramitació abans que es tanqui. Per evitar que els expedients es tanquin abans de poder finalitzar tota la tramitació, l'Ajuntament de Barcelona ha establert un acord amb els cos dels Mossos d'Esquadra. La policia catalana proporciona els antecedents i els jutjats de localització per facilitar la seva cancel·lació. La resta de cossos policials de l'Estat no donen aquestes facilitats, de manera que la localització dels antecedents s'han de sol·licitar a les oficines centrals de la Guàrdia Civil a Madrid. El temps necessari per aconseguir aquesta informació són set mesos. Així doncs, quan una persona que està en condicions d'iniciar un procés de regulació té una oferta laboral cal comprovar els antecedents policials abans d'iniciar el procés per evitar que s'esgoti el mes i mig de termini.

4.2. La penalització de l'activitat dificulta les intervencions socials

El 31 de març del 2015 es va publicar al BOE la Llei orgànica 1/2015, de 30 de març, per la qual es modifica la Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal. Un dels canvis introduïts va ser l'enduriment del càstig a delictes relatius a la propietat industrial. En referència a la venda ambulat irregular, l'article 274.3 de la LO 1/2015 diu: «La venda ambulat o ocasional dels productes a què es refereixen els

apartats anteriors (infringint els drets relatius a la propietat intel·lectual) serà castigada amb la pena de presó de sis mesos a dos anys. No obstant, ateses les característiques del culpable i la reduïda quantitat del benefici econòmic obtingut o que s'hauria pogut obtenir, sempre que no concorri cap de les circumstàncies de l'article 276,⁶ el jutge podrà imposar la pena de multa d'un a sis mesos o treballs en benefici de la comunitat de trenta-un a setanta dies".

Convertir la venda irregular de productes falsificats en un delictes castigat pel Codi Penal redueix les possibilitats dels venedors de regularitzar la seva situació administrativa, ja que la comissió d'un delictes els impedeix obtenir permís de residència o de treball en virtut de l'article 57.2 de la LO 4/2000 d'estrangeria que estableix que constitueix causa d'expulsió, prèvia tramitació del corresponent expedient, que la persona estrangera hagi estat condemnada dins o fora d'Espanya per una conducta que constitueix un delictes penat amb una privació de llibertat superior a un any, excepte si els antecedents penals han estat cancel·lats (LARRAURI, 2016).

En conseqüència, hi ha una part dels venedors ambulants irregulars que no es podran acollir mai a un procés de regularització pel fet d'acumular antecedents penals relacionats amb la seva activitat. Per tirar endavant el seu projecte migratori i el seu projecte de vida, aquestes persones hauran de realitzar activitats econòmiques fora de la legalitat exposant-se a acumular nous antecedents i a penes de privació de llibertat. Els Serveis Socials només poden oferir a aquestes persones ajudes d'emergència en cas de caure en situacions d'extrema pobresa i no poder cobrir les necessitats alimentàries i d'allotjament. En general, els venedors irregulars, només cauen en aquestes situacions quan es veuen afectats per malalties i després d'esgotar els recursos de la xarxa de suport familiar i relacional.

La penalització de l'activitat condemna els venedors i venedores a la irregularitat administrativa i a viure les fronteres quotidianes de qui ha de desenvolupar la major part de les seves activitats al marge de la legalitat i amb la pressió de la sobre vigilància que viuen les persones estrangeres i racialitzades (CHAVERRA et al., 2015).

Hi ha una part dels venedors ambulants irregulars que no es podran acollir mai a un procés de regularització pel fet d'acumular antecedents penals relacionats amb la seva activitat

⁶ Article 276: "S'imposarà la pena de presó de dos a sis anys, multa de divuit a trenta-sis mesos i inhabilitació especial per a l'exercici de la professió relacionada amb el delictes comès, per un període de dos a cinc anys, quan concorri alguna de les següents circumstàncies: a) Que el benefici obtingut o que s'hauria pogut obtenir posseeixi especial transcendència econòmica. b) Que els fets revesteixin especial gravetat, atenent al valor dels objectes produïts il·lícitament, distribuïts, comercialitzats o oferts, o a l'especial importància dels prejudicis ocasionats. c) Que el culpable pertanyés a una organització o associació, fins i tot de caràcter transitori, que tingués com a finalitat la realització d'activitats infractores de drets de propietat industrial. d) Que s'utilitzin menors de 18 anys per cometre aquests delictes".

5. Conclusions

La premsa escrita d'arreu del territori ha publicat pàgines dels seus diaris, al llarg del 2017, amb les mesures socials implementades per l'Ajuntament de Barcelona, dissenyades per donar sortida social a les persones que es dediquen a la venda ambulat irregular. Totes elles han subscrit un denominador comú, les 70 respostes laborals aportades pel consistori són insuficients per resoldre el conflicte del *top manta* a la ciutat.

És cert que la qüestió exigeix iniciatives més àmplies i transversals, en les quals es coordinen les diverses administracions públiques, la municipal evidentment, però també l'autonòmica i l'estatal, així com instàncies judicials com les fiscalies. Només de forma coordinada, es podran impulsar plans socials que ofereixin sortides laborals i de formació dignes per a les persones que ara no troben més possibilitats de guanyar-se el suport que no sigui estendre el seu sac de mercaderies al carrer.

La bateria de respostes que l'Ajuntament de Barcelona ha impulsat fins ara són evidentment insuficients per resoldre el conflicte, però obren el camí a treballar altres formes d'acció que prenen la inclusió social com a eix vertebrador. Identificant quins són els factors d'exclusió social que impacten amb més duresa contra les persones que es dediquen a la venda ambulat irregular, s'estan desenvolupant actuacions que van més enllà de la inserció laboral i de la garantia d'accés a recursos econòmics, abordant el conflicte des de l'òptica dels drets de la ciutadania.

Els entrebancs amb què es troben els serveis municipals a l'hora d'acompanyar les persones estrangeres sense permisos de treball i de residència en el desenvolupament d'un projecte de vida digna ens porten a qüestionar les funcions socials d'unes polítiques de control migratori que redueixen les persones a mà d'obra i que imposen la precarietat de per vida a una part dels veïns i veïnes de la ciutat. La problematització del *top manta* als mitjans i als carrers, el conflicte que se n'ha derivat, i els debats i esforços per obrir la mirada i trencar amb un enfocament centrat exclusivament en el control de l'espai públic, han situat a l'agenda política i pública de Catalunya que cal implementar polítiques que facilitin la regularització i que permetin l'entrada al mercat laboral de les persones "sense papers".

És necessari fer explícites les limitacions de la intervenció social en situacions d'exclusió administrativa perquè evidencien el carreró sense sortida de la gestió global dels moviments migratoris. Però és imprescindible cercar les esclertes que permetin a les persones que han arribat i que seguiran arribant a les ciutats europees trencar amb les fronteres quotidianes.

Els entrebancs amb què es troben els serveis municipals a l'hora d'acompanyar les persones estrangeres sense permisos de treball i de residència en el desenvolupament d'un projecte de vida digna ens porten a qüestionar les funcions socials d'unes polítiques de control migratori

Bibliografia

- CERVANTES CORAZZINA, J. La economía callejera en las ciudades contemporáneas. La redes efímeras de venta ambulante como modelo para la reconstrucción de lo urbano. [I2] *Innovación e Investigación en Arquitectura y Territorio*. Escuela Politécnica Superior, Universidad de Alicante, 2014, n. 2, 19 p. ISSN: 2341-0515.
- CHAVERRA AGUDELO, R.; FERNÁNDEZ GRISOLIA, T.; GIRALDO CANO, N.; GARCÍA BORÉS ESPÍ, J. La política de inmigración en España como instrumentalización de la alteridad. *Revista Crítica Penal y Poder*. Observatorio del Sistema Penal y los Derechos Humanos, UB, 2015, n. 9, 196-216. ISSN: 2014-3753.
- DE GIORGI, A. Control de la inmigración, post-fordismo y menor elegibilidad: una crítica materialista de la criminalización de la inmigración en Europa. *Revista Crítica Penal y Poder*. Observatorio del Sistema Penal y los Derechos Humanos, UB, 2012, n. 2, 139-162. ISSN: 2014-3753.
- HARVEY, D. El derecho a la ciudad. *New left review*. 2008, 53, 23-39. Consultat 27/11/2017 <http://newleftreview.es/authors/david-harvey>.
- LARRAURI, E. Antecedentes penales y expulsión de personas inmigrantes. *Revista para el análisis del derecho (InDret)*. 2016, n. 2. ISSN: 1698-739X.
- NEUWIRTH, R. Global bazaar. *Scientific American*. 2011, 305 (3), 56-63. ISSN: 1135-5662.
- SASSEN, S. *Expulsions: Brutality and complexity in the global economy*. Cambridge: Harvard University Press, 2014. ISBN: 9780674599222.
- STAVRIDES, S. *Hacia la ciudad de umbrales*. Madrid: Ediciones Akal, 2016. ISBN: 9788446042761.